

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

EUROPOS STATISTIKOS PRAKTIKOS KODEKSO ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

2013 m. lapkričio 18 d. Nr. VA-P-60-1-17

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Administraciniai duomenys – iš tvarkomųjų, organizacinių dokumentų, registrų ir informacinių sistemų gauti duomenys.

Europos statistika – teisės aktų apibrėžta ir Europos Sąjungos vidinėms bei išorinėms reikmėms skirta statistika, kurią rengia ir skleidžia nacionalinės statistikos institucijos ir Europos Bendrijų statistikos tarnyba (Eurostatas)¹.

Oficialioji statistika – valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų valstybės reikmėms skirtų statistinių duomenų apie ekonominius, demografinius procesus, socialinius veiksnius ir visuomeninius bei aplinkos pokyčius rinkimo, tvarkymo ir statistinės informacijos skelbimo pagal Oficialiosios statistikos darbų programą sistema².

Oficialiosios statistikos darbų programa (toliau – OSDP) – statistikos darbų (tyrimų), būtinų valstybės valdymui ir visuomenės reikmėms, pavedamų vykdyti Lietuvos statistikos departamentui, kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms, sąrašas, kuriame nurodoma už darbo atlikimą atsakinga institucija, darbo pavadinimas, atlikimo periodiškumas, būdas ir rezultatų pateikimo laikas³. Oficialioji statistika Lietuvoje rengiama pagal oficialiosios statistikos darbų programą⁴.

OSDP – Oficialiosios statistikos darbų programa.

Statistinė informacija – informacija, gauta apdorojus statistinius duomenis.

Statistiniai duomenys – respondentų pateikti bei iš tvarkomųjų, organizacinių dokumentų, registrų ir informacinių sistemų gauti duomenys statistinėms suvestinėms sudaryti.

¹ Lietuvos statistikos departamentas. Elektroninis statistikos terminų žodynas. [Žiūrėta 2013-08-01] Prieiga per internetą <http://zodynas.stat.gov.lt/index/detail.aspx?id=57>.

² Lietuvos Respublikos statistikos įstatymas, 1993-10-12, Nr. I-270 (1999-12-23 Nr. VIII-1511 redakcija), 2 str. 1 d.

³ Ten pat, 2 str. 10 d.

⁴ Ten pat, 2 str. 1 d.

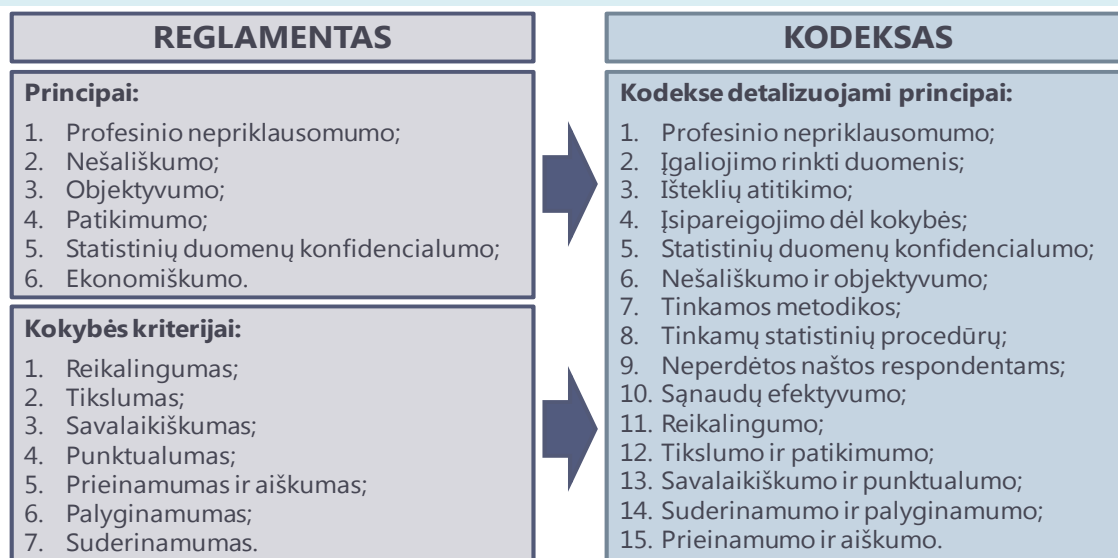
SANTRAUKA

Statistika yra būtina Europos demokratinių procesų ir gero valdymo sąlyga. Europos statistika yra statistinė informacija, reikalinga Bendrijos veiklai vykdyti. Svarbu užtikrinti visuomenės pasitikėjimą Europos statistika Europos Sąjungoje, kurioje politiniai sprendimai turi būti pagrįsti įrodymais ir kurioje vis daugiau sprendimų priimama tiesiogiai pasitelkiant statistinius duomenis arba rodiklius, kurie nustatomi remiantis šiais duomenimis⁵. Statistinę informaciją Eurostatui teikia ES narių statistiką rengiančios institucijos. Siekiant, kad statistinė informacija būtų palyginama, svarbu ją tobulinti, rengti ir skleisti vadovaujantis vienodais principais.

Patikima ir įtikima statistinė informacija plačiai naudojama įgyvendinant Europos Sąjungai patikėtas užduotis. Beveik visose srityse statistinė informacija būtina formuojant, taikant, stebint ir vertinant Sutartyse nustatytas politikos kryptis bei renkant ir skirstant ES lėšas. Vis daugiau Europos politikos kryptių yra tiesiogiai pagrįstos statistika, o priimant politinius sprendimus ar nustatant sankcijas vis dažniau remiamasi statistiniais rodikliais⁶.

Pagrindiniai reikalavimai, kaip turi būti rengiama statistinė informacija Europos Sąjungoje, nustatyti Europos Komisijos ir Parlamento 2009 m. priimtame reglamente⁷ dėl Europos statistikos (toliau – Reglamentas). Reglamento nuostatai dėl statistikos tobulinimo, rengimo ir sklaidos detalizuoti Europos statistikos praktikos kodekse⁸ (toliau – Kodeksas).

1 pav. Reglamento principų ir kokybės kriterijų ryšys su Kodeksu

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Reglamentą ir Kodeksą

Kodekso principai apima visas su statistinės informacijos rengimu susijusias sritis – nuo institucinės aplinkos, statistikos rengimo proceso iki galutinio produkto – Europos statistikos.

⁵ Europos Audito Rūmų 2012-09-21 audito ataskaita „Ar Komisija ir Eurostatas pagerino patikimos ir įtikimos Europos statistikos rengimo procesą?“, 6 psl.

⁶ Ten pat, 7 psl.

⁷ 2009-03-11 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 223/2009 dėl Europos statistikos, 1 ir 2 str.

⁸ Europos statistikos praktikos kodeksas, priimtas Statistikos programų komiteto 2005-02-24 (pakeistas Europos statistikos sistemos komiteto 2011-09-28). [Žiūrėta 2013-03-12] Prieiga per internetą http://osp.stat.gov.lt/documents/29256/38310/Kodeksas_LT.pdf/b78162ba-9353-4188-8c2e-e0fb0a9c075f.

Statistikos patikimumas ir įtikimumas priklauso nuo to, kaip laikomasi Kodekso ir kaip jis įgyvendinamas⁹.

Europos Audito Rūmai, 2012 metais išanalizavę, kaip įgyvendinami Reglamento reikalavimai, nustatė, kad Europos Komisija ir Eurostatas nesiėmė reikiamų veiksmų, kad Kodekso nuostatų būtų laikomasi valstybėse narėse. Konstatuota, kad Kodeksas yra tik iš dalies įgyvendintas ir kad visapusiškas jo įgyvendinimas vis dar yra problemiškas visiems šiame procese tiek Europos, tiek valstybių narių lygmeniu dalyvaujantiems subjektams. Taip pat Europos Komisija neužtikrino, kad ir nacionalinės vyriausybės būtų atsakingos už Kodekso laikymąsi ir taikymą¹⁰. Nėra pakankamai patikimos informacijos apie dabartinę Kodekso nuostatų įgyvendinimo visos Europos statistikos sistemos mastu būklę¹¹. Audito Rūmai rekomendavo Europos Komisijai įvertinti, kaip įgyvendinami Kodekso reikalavimai visoje duomenų rengimo grandinėje¹².

Kadangi Europos Audito Rūmų parengtoje ataskaitoje nurodoma, kad trūksta patikimos informacijos apie Kodekso įgyvendinimą šalyse narėse, todėl įvertinome, kaip įgyvendinami Kodekso principai Lietuvoje.

Rengiant Europos statistinę informaciją dalyvauja Lietuvos statistikos departamentas ir 23 kitos institucijos – Lietuvos bankas, 5 ministerijos, Muitinės departamentas, Lietuvos darbo birža, Migracijos departamentas ir kt. (žr. 2 priedą). Statistikos departamentas kasmet rengia oficialiosios statistikos darbų programą, pagal kurią institucijos rengia statistinę informaciją. Apie 74 proc. statistinės informacijos pateikiama Europos institucijoms.

Audito tikslas – įvertinti Kodekso principų įgyvendinimą Europos statistiką rengiančiose institucijose Lietuvoje, atsakant į klausimus:

- ar Europos statistinės informacijos rengimas Lietuvos statistikos departamente atitinka Kodekso principų reikalavimus?
- ar Europos statistinės informacijos rengimas kitose pasirinktose oficialiąją statistiką rengiančiose (teikiančiose) institucijose atitinka Kodekso principų reikalavimus?
- ar Lietuvoje prižiūrimas Kodekso principų įgyvendinimas?

Auditą atlikome Lietuvos statistikos departamente, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centre, Higienos institute, Migracijos departamente prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos darbo biržoje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Valstybinėje miškų tarnyboje prie Aplinkos ministerijos. Šios institucijos kartu parengia ir pateikia apie 81 proc. visos Europos statistinės informacijos. Norėdami išsiaiškinti problemas, kylančias naudojantis Lietuvos statistine informacija, bendravome su statistikos vartotojais: Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos laisvosios rinkos instituto, Lietuvos socialinių tyrimų centro Demografijos tyrimų instituto atstovais.

Audituojamas laikotarpis – iki 2013 m. liepos mėn., pokyčių analizei buvo naudojami ankstesnių laikotarpių (2010–2012 m.) duomenys.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame savo išvadas ir rekomendacijas.

⁹ Europos Audito Rūmų 2012-09-21 audito ataskaita „Ar Komisija ir Eurostatas pagerino patikimos ir įtikimos Europos statistikos rengimo procesą?“, 30 psl.

¹⁰ Ten pat, 42 psl.

¹¹ Ten pat, 6 psl.

¹² Ten pat, 43 psl.

IŠVADOS

Europos statistikos praktikos kodeksu siekiama užtikrinti visuomenės pasitikėjimą Europos statistika nustatant, kaip Europos statistika turi būti tobulinama, rengiama ir sklaidžiama vadovaujantis statistikos principais¹³. Įvertinus Kodekso principų įgyvendinimą ir tam įtaką darančius veiksniai audituotose institucijose, nustatyta:

1. Statistikos departamentas iš esmės įgyvendina visus dešimt Europos statistikos praktikos kodekso principų, kurių įgyvendinimas buvo vertinamas audito metu, o kitos penkios audituotos oficialiąją statistinę informaciją rengiančios institucijos:
 - VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras 6 principus įgyvendina¹⁴, 3 – iš dalies įgyvendina, 1 – iš dalies neįgyvendina;
 - Darbo birža – 3 principus iš dalies įgyvendina, 5 – iš dalies neįgyvendina, 2 – neaktualūs¹⁵;
 - Higienos institutas – 8 principus iš dalies įgyvendina, 2 – iš dalies neįgyvendina;
 - Migracijos departamentas – 6 principus iš dalies neįgyvendina, 2 – neįgyvendina, 2 – neaktualūs¹⁶;
 - Valstybinė miškų tarnyba – 3 principus iš dalies įgyvendina, 4 – iš dalies neįgyvendina, 1 – neįgyvendina, 2 – neaktualūs¹⁷.

Šių institucijų, išskyrus Statistikos departamentą, statistinės informacijos rengimo procesas neatitinka dalies Europos statistikos tobulinimui, rengimui ir sklaidai keliamų reikalavimų. Todėl yra rizika, kad dalies institucijų rengiama ir Eurostatui teikiama Europos statistika gali būti patikima tik iš dalies, nes nevisiškai įgyvendinami tikslumo, patikimo, suderinamumo, palyginamumo ir kt. principai (1 skyrius).

2. Valstybinė miškų tarnyba rengia statistinę informaciją, tačiau jos nuostatuose ši funkcija aiškiai neapibrėžta (1 skyrius).
3. Statistikos departamento, kaip institucijos, atsakingos už visos veiklos, susijusios su Europos statistikos tobulinimu, rengimu ir sklaida, koordinavimą nacionaliniu lygmeniu, ir audituotų institucijų nuomonės dėl joms taikytinų priemonių aktualumo, įgyvendinant Kodekso principus, skiriasi, todėl audituotos institucijos įgyvendino tik dalį Statistikos departamento pateiktų rekomendacijų. Yra rizika, kad ir likusiose neaudituotose, Europos statistinę informaciją rengiančiose institucijose, Kodekso principai gali būti įgyvendinami iš dalies (2 skyrius).
4. Nors Statistikos departamentas sudarė Europos statistikos praktikos kodekso įgyvendinimo oficialiąją statistiką tvarkančiose įstaigose darbo grupę ir pasirašė susitarimus dėl oficialiosios statistikos organizavimo, kokybės užtikrinimo ir sklaidos, tačiau minėti veiksmai nepakankami, kad Kodekso principai būtų įgyvendinti Europos statistiką rengiančiose institucijose (2 skyrius).

¹³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 223/2009 dėl Europos statistikos, 2009-03-11, 11 str.

¹⁴ Principų įgyvendinimo vertinimas: įgyvendinta ne mažiau kaip 85 proc. principo kriterijų – įgyvendinta; įgyvendinta nuo 50 iki 85 proc. principo kriterijų – iš dalies įgyvendinta; įgyvendinta nuo 15 iki 50 proc. principo kriterijų – iš dalies neįgyvendinta; įgyvendinta iki 15 proc. principo kriterijų – neįgyvendinta.

¹⁵ Atkreipiame dėmesį, kad institucijoms, kurioms statistinės informacijos rengimas nėra pagrindinė veikla, dalis principų yra nepritaikomi ir neaktualūs. Statistikos departamento nuomone, dėl atliekamų statistinių tyrimų pobūdžio, principai institucijai neaktualūs, nes statistinei informacijai parengti institucija naudoja tik registruose esančią informaciją.

¹⁶ Žr. 15 išnašą.

¹⁷ Žr. 15 išnašą.

REKOMENDACIJOS

Siekdami, kad Lietuvoje rengiama ir Eurostatui teikiama Europos statistika būtų patikima ir visuomenė ja pasitikėtų, rekomenduojame:

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

1. Nustatyti Kodekso principų įgyvendinimo Valstybinėje miškų tarnyboje priemonės ir būdus (1 išvada).
2. Papildyti Valstybinės miškų tarnybos nuostatus statistinės informacijos rengimo ir skelbimo funkcija (2 išvada).

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

3. Nustatyti Kodekso principų įgyvendinimo Lietuvos darbo biržoje priemonės ir būdus (1 išvada).

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai

4. Nustatyti Kodekso principų įgyvendinimo Higienos institute priemonės ir būdus (1 išvada).

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai

5. Nustatyti Kodekso principų įgyvendinimo Migracijose departamente priemonės ir būdus (1 išvada).

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai

6. Nustatyti Kodekso principų įgyvendinimo VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centre priemonės ir būdus (1 išvada).

Atsižvelgdami į tai, kad Lietuvos statistikos departamentas atsakingas už visos veiklos, susijusios su Europos statistikos tobulinimu, rengimu ir sklaida, koordinavimą nacionaliniu lygmeniu, rekomenduojame:

Lietuvos statistikos departamentui

7. Apie audito „Europos statistikos praktikos kodekso įgyvendinimas Lietuvoje“ rezultatus informuoti Europos statistinę informaciją rengiančias ir teikiančias institucijas, kuriose šis auditas nebuvo atliekamas (1 išvada).
8. Imtis papildomų priemonių, kurios padėtų Europos statistinę informaciją rengiančioms ir teikiančioms institucijoms įgyvendinti Kodekso principus (2, 3 išvados).